

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ВЗАЄМОДІЇ ГОСПОДАРСЬКИХ СУДІВ З ОРГАНАМИ СУДДІВСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ

БЕЛІНСЬКА Ярослава Юріївна - аспірант Міжрегіональної Академії управління персоналом

УДК 342.951:351.82

В статті проаналізовані особливості правового статусу органів судейського самоуправління, в частині аналізується поняття «самоуправління». Исследовано законодавство по данному вопросу, выделены основные полномочия органов судейского самоуправления по созданию надлежащих условий функционирования хозяйственных судов Украины.

Ключевые слова: самоуправление, органы судейского самоуправления, хозяйственный суд, публичные полномочия, управление.

Постановка проблеми

У сучасних умовах проведення судової реформи нагальною залишається проблема правової невизначеності аспектів судового управління. Одним із органів, який здійснює судове управління, тобто позапроцесуальну діяльність, є органи суддівського самоврядування, правовий статус яких і досі залишається невизначеним, що негативно впливає на ефективність процесу управління.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Роль і місце суддівського самоврядування в системі судових органів присвячено науковій праці таких відомих учених як О.В. Білова, М.Й. Вільгушинський, Р.В. Горобець, Р.В. Ігонін, М.І. Копетюх, І.Є. Марочкін, С.В. Прилуцький, С.Ю. Обрусна, О.М. Овчар, Р.В. Ониско та інших.

Не вирішені раніше проблеми

Незважаючи на доволі змістовні дослідження сутності органів суддівського самоврядування, відкритим залишається питання щодо адміністративно-правових аспектів взаємодії судів з даними органами, зокрема це стосується аспектів взаємодії у діяльності господарських судів з іншими суб'єктами.

Метою даної статті є аналіз законодавства щодо визначення основних напрямків взаємодії господарських судів з органами суддівського самоврядування.

Виклад основного матеріалу

Ключову роль у вирішенні питань функціонування судової влади відіграють органи суддівського самоврядування. Органи суддівського самоврядування складаються зі зборів суддів, Ради суддів України та з'їзду суддів України. Кожний із названих органів має свої повноваження щодо організаційного забезпечення господарських судів, а значить, і взаємовідносини з ними мають ряд власних особливостей та закономірностей. Слід звернути увагу на те, що Закон України «Про судоустрій та статус суддів» не надає ніякої вказівки щодо статусу органів суддівського самоврядування. Чи є вони судовими органами, чи органами управління чи державними органами? Це обумовлено тим, що органи суддівського самоврядування не є юридичними особами, не мають чітко визначеної внутрішньої структури, що значною мірою ускладнює здійснення ними

управлінської діяльності. Важливо також враховувати, що суддівське самоврядування невідзвітне та невідконтрольне жодній із гілок влади, що породжує відсутність формалізованих зворотних зв'язків між цим органом та органами державної влади [1].

Для з'ясування сутності правового статусу цих органів є потреба у визначенні поняття «самоврядування», оскільки однозначне розуміння правової природи суддівського самоврядування має принципове значення для визначення взаємовідносин господарських судів з органами суддівського самоврядування.

Варто згадати, що ідейні основи самоврядування мають тисячолітнє коріння, починаючи з часів первісної, общинно-родової демократії. На сьогодні самоврядування як правовий інститут розглядається в якості типу соціального управління, за якого суб'єкт і об'єкт управління збігаються, тобто люди самі управляють своїми справами, спільно приймають рішення та діють з метою їх реалізації. Як одна з форм організації людського співіснування, самоврядування базується на принципах свободи, рівності та безпосередньої участі в управлінні [2, с. 76].

Тлумачення категорії самоврядування неоднозначне. Укладачі сучасної правової енциклопедії зазначають, що самоврядування як внутрішня самоорганізація певної системи (трудоного колективу, громадської організації, регіональної влади тощо) спрямована на самодостатній розвиток. Філософський енциклопедичний словник визначає самоврядування як автономне функціонування будь-якої організаційної структури (підсистеми), правомочне прийняття нею рішень із внутрішніх проблем, включення виконавців у процеси вироблення рішень; колективне управління як участь усіх членів організації, населення в роботі відповідного органу управління [3, с. 133].

Судові органи представляють собою організаційний колектив суддів, які вповноваженні відправляти правосуддя та службовців, які виконують управлінські функції щодо належної організації судового апарату на чолі з керівником – Головою суду. Отже, суддівське самоврядування є внутрішньою самоорганізацією колективу суду, діяльність

якої направлена на розвиток судової діяльності. Як зазначає І.Є. Марочкін, суддівське самоврядування – це самостійне колективне вирішення професійними суддями через виборні органи або безпосередньо їх колективами питань внутрішньої діяльності суддів і суддівського корпусу, що відбувається у встановлених законом межах [4, с. 221]. Натомість похідними від суддівського самоврядування, тобто окремими інститутами організації судової влади, є судове адміністрування (управління) та самоорганізація. Вбачається за правомірне, коли шляхом самоврядування суддівська спільнота «делегуватиме» або ж «найматиме» адміністраторів для оперативного управління та забезпечення внутрішньої дисципліни в судових установах. Проте це не означає, що органи суддівського самоврядування здійснюють пряме керівництво органами судового адміністрування. Хоча, маючи управлінські повноваження та високий ступінь самостійності, органи судового адміністрування мають бути підконтрольні й відповідальні органам суддівського самоврядування [2, с. 76].

Діяльність органів судського самоврядування ґрунтується на наступних принципах: демократичне волевиявлення суддівських колективів та їх органів; законність; гласність; колегіальність; виборність; поєднання професійних, особистих і державних інтересів; організаційно-правова самостійність у межах повноважень, визначених законом; підзвітність і відповідальність перед суддівським співтовариством його органів і посадових осіб; державна підтримка суддівського самоврядування; захист прав суддівського самоврядування у судовому порядку [5, с. 22].

У вітчизняній науці суддівське самоврядування розглядається як створене в силу закону об'єднання особливого виду – публічна корпорація, утворена шляхом участі суддів у державному управлінні судами для вираження своїх інтересів як носіїв судової влади та з метою забезпечення її незалежності. Слід зауважити, що до складу цього об'єднання в умовах обов'язкового членства входять судді судів усіх рівнів, об'єднаних правилами суддівської поведінки і обов'язковими для всіх суддів корпоративними актами. Тут виділяються наступні

ознаки цих публічно-правових корпорацій: а) вони сформовані за професійною ознакою; б) не є ланками судової системи і не здійснюють правосуддя; в) утворюються в результаті прямого припису законодавця із закріпленою в законі метою [6, с. 4,8].

Переважає більшість наукових поглядів щодо ролі й значення суддівського самоврядування для судової гілки влади зводиться до того, що органи суддівського самоврядування створені й функціонують з метою збереження незалежності судової гілки влади [4, с. 222; 2, с. 76; 7, с. 6-65; 8, с. 29]. На це також вказує й Закон України «Про судоустрій та статус суддів», зокрема у ньому зазначено, що суддівське самоврядування є однією з гарантій забезпечення незалежності суддів. Головним завданням цих органів є втілення у життя всіх необхідних заходів щодо вирішення питань по забезпеченню організаційної єдності функціонування органів судової влади та зміцненню незалежності судів, суддів, захисту професійних інтересів суддів, у тому числі захисту від втручання в їхню діяльність [9]. Втім, як зазначає М.Й. Вільгушинський, суддівське самоврядування - далеко не єдиний засіб збереження незалежності суддів, остання також забезпечується особливим порядком їх обрання або призначення на посаду та звільнення з посади; заборонаю будь-якого впливу на суддів; захистом їх професійних інтересів; особливим порядком притягнення суддів до дисциплінарної відповідальності; забезпеченням державою особистої безпеки суддів та їхніх сімей; гарантуванням фінансування та належних умов для функціонування судів і діяльності суддів, їх правового і соціального захисту; заборонаю суддям належати до політичних партій та профспілок, брати участь у будь-якій політичній діяльності, мати представницький мандат, займатися за сумісництвом певними видами діяльності; притягненням до юридичної відповідальності винних осіб за неповагу до суддів і суду [10, с. 180-181].

У ракурсі даного дослідження на нашу увагу заслуговують повноваження органів суддівського самоврядування, які вказують на характер взаємовідносин з господарськими судами. Так, діяльність органів

суддівського самоврядування має сприяти створенню належних організаційних та інших умов для забезпечення нормальної діяльності господарських судів і суддів, утверджувати незалежність господарських судів, забезпечувати захист суддів від втручання в їхню діяльність, а також підвищувати рівень роботи з кадрами. До питань внутрішньої діяльності господарських судів належать питання організаційного забезпечення судів та діяльності суддів, соціальний захист суддів та їхніх сімей, а також інші питання, що безпосередньо не пов'язані зі здійсненням правосуддя у господарсько-правовій сфері. А отже, органи суддівського самоврядування беруть безпосередню участь у визначенні потреб кадрового, фінансового, матеріально-технічного та іншого забезпечення господарських судів та здійсненні контролю за додержанням установлених нормативів такого забезпечення, а також долучаються до обрання суддів на адміністративні посади в судах [9].

Усе дає підстави стверджувати, що суддівське самоврядування є носієм публічних повноважень. На користь зазначеної позиції свідчить те, що право ухвалення відповідними органами суддівського самоврядування обов'язкових рішень для суддів і працівників суду передбачається нормами Закону України «Про судоустрій і статус суддів», забезпечується авторитетом держави та не залежить від подальшого відтворення цього права у будь-яких установчих чи статутних документах. Окрім цього, ці рішення мають владну, управлінську природу, ухвалюються та реалізуються на виконання приписів чинного законодавства та можуть породжувати юридичні наслідки. До того ж, згідно зі ст. 117 Закону України «Про судоустрій і статус суддів», їх виконання забезпечується адміністративно-правовою процедурою, яка передбачає виконання рішень зборів суддів головою відповідного суду або його заступником [11, с. 20].

Підводячи підсумки нашого дослідження, констатуємо, що взаємовідносини господарських судів України з органами суддівського самоврядування мають адміністративно-правовий характер й представляють собою делегування господарськими судами

АНОТАЦІЯ

У статті проаналізовані особливості правового статусу органів суддівського самоврядування, зокрема аналізується поняття «самоврядування». Досліджено законодавство з окресленого питання, визначено основні повноваження органів суддівського самоврядування щодо створення належних умов функціонування господарських судів України.

Ключові слова: самоврядування, органи суддівського самоврядування, господарський суд, публічні повноваження, управління.

SUMMARY

In the article features of the legal status of bodies of judicial self-management are analyzed, in particular the concept «self-management» is analyzed. The legislation on this issue has been studied, the main powers of judicial self-government bodies have been identified in order to create proper conditions for the functioning of economic courts in Ukraine.

Key words: self-government, judicial self-government bodies, economic court, public authority. management.

частини своїх управлінських функцій щодо внутрішньої діяльності суду органам суддівського самоврядування, а також контроль, який здійснюють органи суддівського самоврядування за організацією діяльності господарських судів.

Література:

1. Горобець Р.В., Овчар О.М. Деякі аспекти взаємодії між органами державної виконавчої та судової влади / Р.В. Горобець, О.М. Овчар // Теоретичні та прикладні питання державотворення. Збірник наукових праць. – 2011. - № 8. - [Електронний ресурс]: офіційний веб-сайт Національної бібліотеки України ім. В.І. Вернадського – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/old_jrn/e-journals/trpd/2011_8/zmist/R_2/03Gorobets,Ovchar.pdf
2. Прилуцький С.В. Суддівське самоврядування як конституційно-правова основа єдності судової влади / С.В. Прилуцький // Бюлетень Міністерства юстиції України. - 2012. - № 3. – С. 75-80.
3. Дрогомирецька Л.С. Поняття та основи прокурорського самоврядування в Україні [Електронний ресурс]: офіційний веб-сайт Національної бібліотеки України ім. В.І. Вернадського / Л.С. Дрогомирецька // Право.ua. – 2015. - № 1 – С. 132-138. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pravo_2015_1_21
4. Обрусна С.Ю. Суддівське самоврядування в Україні та шляхи підвищення його ефективності в умовах судово-правової реформи / С.Ю. Обрусна // Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ. - 2010. - № 3 (50). – С. 220-226.

5. Обрусна С.Ю. Адміністративно-правові засади реформування судової системи України: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.07 / С.Ю. Обрусна; Харк. нац. ун-т внутр. справ. — Х., 2011. – 35 с.

6. Білова О.В. Проблеми суддівського самоврядування в Україні: автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.10 / О.В. Білова; Нац. юрид. акад. України ім. Я.Мудрого. - Х., 2008. – 18 с.

7. Копетюк М.І. Суддівське самоврядування у забезпеченні принципу самостійності суду у зарубіжних державах та Україні / М.І. Копетюк, Р.В. Ониско // Історико-правовий часопис. - 2015. - № 2. - С. 60-65.

8. Білова О.В. Органи суддівського самоврядування та вища рада юстиції [Електронний ресурс]: офіційний веб-сайт Національної бібліотеки України ім. В.І. Вернадського / О. В. Білова // Форум права. - 2006. - № 2. - С. 29-33. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index

9. Про судоустрій та статус суддів: Закон України від 02.06.2016 № 1402-VIII // Відомості Верховної Ради. – 2016. - № 31. - Ст. 545.

10. Вільгушинський М.Й. Суди загальної юрисдикції у системі взаємовідносин із суб'єктами владних повноважень та громадськістю: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.10, 12.00.07 / М.Й. Вільгушинський; Нац. ун-т «Одес. юрид. акад.». - О., 2013. – 394 с.

11. Ігонін Р.В. Органи суддівського самоврядування як суб'єкт адміністративно-правового забезпечення функціонування системи судів загальної юрисдикції / Р.В. Ігонін // Адвокат. – 2010. - № 10 (121). – С. 17-22.